

Źródła finansowania edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju

Człowiek jest jednym z komponentów środowiska. To on, w szerszym i węższym ujęciu, decyduje jakości środowiska, w którym żyje i pracuje. Od wielostronnego rozwoju każdego z nas zależy stopień zrozumienia zagrożeń, wrażliwość na otaczającą przyrodę, przeciwdziałanie postępującej degradacji środowiska.

Duży wpływ na kształtowanie postaw proekologicznych wywiera edukacja. Spełnia ona funkcje kształcące, poznawcze i wychowawcze. Kształcące – związane z przekazywaniem wiedzy, poznawcze odnoszące się do aktywności w zdobywaniu informacji na temat wzajemnych relacji w środowisku i ich śledzenie, a wychowawcze nakierowane na kształtowanie pozytywnych postaw, propagowaniem szacunku do otaczającej nas przyrody.

Problematyka edukacji ekologicznej została zawarta w Prawie ochrony środowiska. Jest o niej mowa także w *Narodowej strategii edukacji ekologicznej* oraz *Polityce ekologicznej państwa*.

W tym ostatnim dokumencie edukacja ekologiczna została uznana za jeden z podstawowych czynników decydujących o powodzeniu polityki ekologicznej Polski.

Edukacja ekologiczna może mieć charakter formalny – w ramach nauki szkolnej oraz nieformalny, prowadzony w postaci szkoleń, warsztatów, imprez, konkursów i akcji. Ważna jest edukacja terenowa prowadzona na ścieżkach edukacyjnych. Efekt ekologiczny tych działań jest najczęściej niemierzalny a termin osiągnięcia trudny do przewidzenia.

O zakresie i skali prowadzonej edukacji ekologicznej nieformalnej, obok chęci i zapału animatorów, decydują środki finansowe. A jednym z istotnych źródeł finansowania są środki wojewódzkich funduszy ochrony środowiska. Głównym przeznaczeniem tych funduszy jest dofinansowanie proekologicznych zadań inwestycyjnych z dziedziny ochrony wód i gospodarki wodnej, ochrony ziemi i powietrza, przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska. Wojewódzkie fundusze wspierają również, w postaci dotacji, zadania z zakresu ochrony przyrody, zwiększenia lesistości oraz edukacji ekologicznej mając na uwadze zrównoważony rozwój kraju.

Finansowanie różnych form zadań edukacyjnych musi być zgodne z *Zasadami udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji*, które to zasady ustalone zostały w oparciu o *Politykę Ekologiczną Państwa*, *Strategią Województwa Mazowieckiego* oraz strategię działania WFOŚiGW.

W zakresie edukacji ekologicznej Fundusz wspiera:

- Działalność regionalnego i lokalnych centrów edukacji ekologicznej oraz pozarządowych organizacji ekologicznych w zakresie wyposażenia dydaktycznego i realizacji programów edukacyjnych,
- Lokalne inicjatywy edukacyjnych jednostek samorządowych w działaniach na rzecz ochrony środowiska,
- Budowę, modernizację oraz wyposażenie baz edukacyjno- turystycznych oraz dydaktycznych, parków narodowych, parków krajobrazowych oraz Nadleśnictw,
- Organizację konkursów upowszechniających wiedzę ekologiczną,
- Inicjatywy połączone z aktywnymi działaniami na rzecz środowiska, pogłębiania wiedzy i wrażliwości ekologicznej,
- Edukację ekologiczną z zakresu ochrony środowiska, w tym zmian klimatu i zagospodarowania sieci NATURA 2000.

Na przestrzeni ostatnich czterech lat (2004 – 2007) dotacje udzielone przez Wojewódzki Fundusz w Warszawie na dofinansowanie różnorodnych zadań edukacyjnych kształtowały się na poziomie 1.805.075 – 4.777.713 zł. rocznie.

Beneficjentami zwracającymi się o pomoc byli: Kampinoski Park Narodowy, jednostki samorządowe, Parki Krajobrazowe- Mazowiecki, Chojnowski, Brudzeński, Gostynińsko Włocławski, stowarzyszenia i fundacje, placówki naukowe, uczelnie.

Spośród zaakceptowanych przez Zarząd Funduszu i przyjętych do realizacji zadań, dominowały programy edukacyjne. Pod tym pojęciem kryją się seminaria, warsztaty, wydawnictwa szkoleniowe. Działalność tego typu stanowiła w 2004 r. 22% udział , w roku 2006 – 17%, a w roku 2007 – 21%.

Ponadto znaczne wydatki zostały poniesione na edukacyjną infrastrukturę terenową(ścieżki dydaktyczne) oraz wyposażenie baz edukacyjnych. W 2004r. wnioski z tego zakresu stanowiły 30% udział, w roku 2006 – 16%, w roku 2007 – 17%. Zmniejszający się udział tego typu wniosków wynika z zaspokojeniem najpilniejszych potrzeb.

Dużym zainteresowaniem beneficjentów, przede wszystkim samorządów i organizacji pozarządowych cieszyła się organizacja konkursów, szczególnie w 2006r. Wówczas ta forma edukacji stanowiła spośród wszystkich podpisanych umów dotacyjnych 23% udział. W pozostałych latach 8 – 10%.

Przychylność Zarządu Wojewódzkiego Funduszu zyskały wnioski na dofinansowanie organizacji różnych akcji np. *Segreguj odpady* czy imprez, jak *Dzień z ekologią*, *Dzień Ziemi* oraz konferencji.

Struktura dofinansowania w podziale na typy zadań (%)

Wyszczególnienie	2004r.	2006r.	2007r.
Programy edukacyjne	22	17	21
Konkursy ekologiczne	10	23	8
Wydawnictwa ekologiczne	2	5	8
Program „Wakacje z ekologią”	-	32*	5
Akcje i imprezy ekologiczne	5	3	6
Szkolenia i konferencje	4	1	4
Infrastruktura terenowa i bazy edukacyjne	25	16	17
Inne zadania	30	3	31

* Program „Zielone szkoły”

Pod pojęciem „inne zadania” mieszczą się projekty , które nie można było zaklasyfikować do pozostałych grup, takie jak: rozbudowa systemu edukacyjno-informacyjnego w Ogrodzie Botanicznym PAN w Powsinie, budowa aneksu szklarni do rozmnażania gatunków zagrożonych a zgromadzonych w palmiarni Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu

Warszawskiego, realizacja cyklu audycji radiowych pn. Przyroda Podlasia, doposażenie laboratorium środowiskowego Uniwersytetu Kard.Stefana Wyszyńskiego i inne.

Wnioski o dofinansowanie składane są w biurach terenowych Wojewódzkiego Funduszu. Jedno z sześciu mieści się w Płocku i swoim zasięgiem obejmuje powiaty: płocki, gostyniński, sierpecki i Miasto Płock.

W omawianym okresie lat 2004 – 2007 wysokość dofinansowania do edukacji ekologicznej przedstawiała się następująco:

- 2004r. – 254.565 zł
- 2005r. – 281.269 zł
- 2006r. - 84.886 zł
- 2007r. – 167.028 zł

Wydatki poniesione na dofinansowanie zadań w poszczególnych latach uzależnione są od ilości złożonych wniosków i wysokości środków będących w dyspozycji Wojewódzkiego Funduszu.

Działalność edukacyjna na terenie działania płockiego biura prowadzona była głównie przez Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku, Zespół Parków Krajobrazowych w Kowalu i Ligę Ochrony Przyrody.

Regionalne Centrum przez omawiane lata prowadziło dla nauczycieli, pracowników parków krajobrazowych, organizacji pozarządowych województwa mazowieckiego program KRAŁG . Spełnia on funkcję doskonalenia zawodowego nauczycieli i propaguje nowoczesne modele prowadzenia zajęć lekcyjnych. Inną formą jest edukacja terenowa i stacjonarna przeznaczona dla dzieci i młodzieży wzbogacona o plenery malarskie i fotograficzne. Nowatorskim osiągnięciem okazał się program *Sięgnij po słońce* propagujący w środowisku wiejskim wykorzystanie energii słonecznej poprzez budowę kolektorów. Do stałych zadań należy organizacja *Dni Ziemi* oraz obecność na różnych imprezach związanych z ekologią.

Zespół Parków Krajobrazowych w Kowalu wyspecjalizował się w prowadzeniu działalności edukacyjnej w postaci organizacji happeningu *Lato w Parku*. Profesjonalnie połączono działalność edukacyjną z ochroną przyrody i rajdem rowerowym. Wytyczono również kolejne ścieżki dydaktyczne wzbogacając je o nowe treści.

Z kolei Liga Ochrony Przyrody na stałe zagościła w szkołach . Corocznie organizuje dla dzieci i młodzieży konkursy *Mój Las*, *Przyroda Twój Przyjaciel*, a także Olimpiadę Ekologiczną stopnia regionalnego i wojewódzkiego.

Tematyką gospodarki odpadami zajął się Związek Gmin Regionu Płockiego, który we współpracy z ZUOK w Kobiernikach prowadzi program aktywnej edukacji na rzecz selektywnej zbiórki odpadów.

Edukację ekologiczną prowadzi także Miejski Ogród Zoologiczny. Dotacja Wojewódzkiego Funduszu pozwoliła na zakup sprzętu komputerowego w celu podniesienia jakości prowadzonych zajęć z dziećmi i młodzieżą.

Konkursy ekologiczne o charakterze lokalnym organizowały placówki oświatowe w Mochowie, Gostyninie, powiecie płockim. Po raz pierwszy z dotacji skorzystały Wodociągi Płockie organizując dla dzieci i młodzieży konkurs *Woda nasza – ścieki wasze*.

Na swoim terenie działania ożywioną działalność edukacyjną prowadzi Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego wykorzystując do tego celu bazę w postaci Zielonej Szkoły w Sendeniu.

Z możliwości wsparcia skorzystało też Nadleśnictwo w Płocku, które zorganizowało ośrodek rehabilitacji dla zwierzyny łownej, gdzie przy okazji prowadzona jest działalność edukacyjna , a także Nadleśnictwo w Łącku. Na swoim terenie wybudowało wiatę edukacyjną oraz wyposażyło ścieżkę dydaktyczną w 15 tablic. Jest to początek zaplanowanej na kolejne lata działalności , której celem jest stworzenie ośrodka szkoleniowego.

O ilości przyjętych, przez Wojewódzki Fundusz do realizacji, wniosków decyduje przede wszystkim aktywność beneficjentów i planowany do uzyskania efekt ekologiczny. Wnioski obejmujące zasięg gminy, powiatu czy województwa, o ciekawej tematyce z pewnością znajdą uznanie Wojewódzkiego Funduszu potwierdzone przyznaniem dofinansowaniem.

Dla przedsięwzięć o zakresie ogólnopolskim czy ponadregionalnym przeznaczone są środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Beneficjenci mogą się ubiegać o dotacje przeznaczone na działalność edukacyjną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju w wysokości od 30 do 100% kosztu przedsięwzięcia, w zależności od kategorii zadania. Informacje te zawarte są w *Kryteriach dofinansowania*.

Po roku 2004 zwiększyły się możliwości finansowania zadań proekologicznych, w tym edukacji ekologicznej. W ramach unijnej polityki spójności zostały uruchomione programy operacyjne; wśród nich Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.. Jedną z osi priorytetowych jest Oś V: *Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych*.

Instytucją Wdrażającą dla tej osi jest Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, które sukcesywnie ogłasza nabory wniosków. Głównym celem V osi jest ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów i zmniejszenia bioróżnorodności biologicznej. W ramach tej osi realizowane są 4 Działania:

- 5.1 Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej,
- 5.2 Zwiększenie drożności korytarzy ekologicznych,
- 5.3 Opracowanie planów ochrony obszarów chronionych,
- 5.4 Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej.

W latach 2007 – 2013 na realizację V osi zaplanowano 105 mln euro, z czego 89 mln euro to środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Jako beneficjenci mogą występować podmioty sprawujące nadzór nad obszarami chronionymi lub realizujące zadania związane z ochroną przyrody lub kształtowaniem postaw społecznych w zakresie ochrony środowiska.

W październiku 2008r. akceptację uzyskały przykładowo następujące wnioski: *Cykl szkoleń w zakresie bioróżnorodności na terenach zurbanizowanych i o zwartej zabudowie* zgłoszony przez Uniwersytet Rolniczy im.H.Kołłątaja w Krakowie, *Aktywna edukacja ekologiczna – szkolenia chemiczno-ekologiczne dla strażaków z 5 województw*, autorstwa Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu; *Ogólnopolskie szkolenia i edukacja dla grup zawodowych zajmujących się ochroną przyrody* – przygotowany przez Stowarzyszenie Przyrodnicze CIS.

W ramach konkursu 6 – Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych, zostały złożone między innymi wnioski: *Edukacja jutra – szkolenia ludności lokalnej z obszarów NATURA 2000*; *Ja i przyroda czyli uczniowskie potyczki*; *Jestem sąsiadem parku*; *Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru NATURA 2000-Lysogóry*. Przytoczona powyżej tematyka zgłoszonych i realizowanych zadań może być inspiracją dla potencjalnych beneficjentów z województwa mazowieckiego w tym regionu płockiego, bogatego w cenne przyrodniczo tereny z wyodrębnionym obszarem NATURA 2000.

W ramach edukacji ekologicznej zawrzeć można działalność szkoleniową dotyczącą rolnictwa zrównoważonego, produkcji rolniczej metodami konwencjonalnymi i ekologicznymi. Związane to jest z obowiązkiem wypełnienia przez producentów rolnych

szeregu wymogów dotyczących między innymi odpowiedniego użytkowania gleb i ochrony wód co uprawnia do korzystania z płatności bezpośrednich.

Działalność szkoleniową w tym zakresie prowadzą ośrodki doradztwa rolniczego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013. a finansowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Działania Osi II tego Programu to *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich*, którego celem jest zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich i utrzymanie zrównoważonego sposobu gospodarowania uwzględniającego aspekty ochrony środowiska.

Przestrzeganie zaleceń ochrony środowiska dotyczących ochrony wód, gleby, powietrza oraz przyrody wpływa z wiedzy i świadomości ekologicznej a ta jest efektem edukacji. Mimo, iż rolnictwo stanowi coraz mniejszy udział w dochodzie narodowym, to z racji tego, iż grunty użytkowane rolniczo zajmują 59 % powierzchni Polski przestrzeganie reguł gospodarowania jest ważne dla stanu środowiska naturalnego obszarów wiejskich i zrównoważonego rozwoju kraju.

Do innych źródeł wykorzystywanych dla potrzeb edukacyjnych należą środki powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska oraz środki własne beneficjentów, z których finansowane są w całości projekty edukacyjne lub też stanowią one uzupełnienie środków z zasilania zewnętrznego.